

Felsőoktatás-kutatások az Oktatási Hivatalban

Az Oktatási Hivatal Felsőoktatási Elemzési Főosztálya széles körű kutatási tevékenységet folytat. A Főosztály a befogadója a *Rendszer-szintű fejlesztések és hozzáférés bővítését szolgáló ágazati programok a felsőoktatásban* c. pályázatnak (EFOP3.4.5-VEKOP-17). A program keretében új területekkel bővül kutatási portfóliónk; megújításra kerülnek a hagyományos vizsgálataink, és új mérések bevezetését is tervezzük.

1. KOMPETENCIA-KUTATÁS ÉS MÉRŐESZKÖZ-FEJLESZTÉS

Új mérési és kutatási tevékenységünk a felsőoktatásba belépő és ott végzettséget szerző hallgatók kompetenciáinak mérése, melynek célja a belépő hallgatók sikeressége szempontjából releváns sajátosságok (kompetenciák) feltárása, ezek közül egyes kiemelten fontos kompetenciák mérésére alkalmas mérőeszköz elkészítése és online méréséhez szükséges feltételek megteremtése.

2. SZOCIÁLIS DIMENZIÓ NYOMONKÖVETÉSE

A hazai oktatási rendszer egyik kihívása az esélyegyenlőség biztosítása és a hátrányos helyzetű hallgatók lemorzsolódásának megelőzése. Ennek előfeltétele olyan rendszer kialakítása, mely képes a hallgatók szociális körülményeit vizsgálni és a veszélyeztető tényezőket azonosítani. A projekt célja a módszertan kidolgozása, valamint a felsőoktatási életút és a gyermekkori szociális helyzet közötti összefüggések elemzése.

3. DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETŐ RENDSZER MEGÚJÍTÁSA

Az évenkénti kérdőíves adatfelvétel (Intézményi DPR) módszertani megújításának részeként felülvizsgáljuk a felmérés eddigi gyakorlatát. Az új módszertan keretében áttérünk a FIR-alapú országos lebonyolításra. Az Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése (Központi DPR kutatás, adatintegráció) a felsőoktatás végzettjeinek képzési és szociodemográfiai, valamint az államigazgatási nyilvántartások munkaerő-piaci adatainak anonimizált összekötésére épül. 2017-ben határozottan valósult meg az adatbázis-integráció.

4. FELSŐOKTATÁSI PÁLYAKÖVETÉS VIZSGÁLAT

A pályázati programon kívül is tervezzük újabb kutatások elindítását, amelyek között kiemelkedő szerepet szánunk a felsőoktatási pályakövetésnek. A 2017-ben induló pilot vizsgálat célja a felsőoktatási életút és kimenet dinamikus feltárása. Az adatintegrációs eljárás alapján alapuló vizsgálat egy belépő évfolyamot elemez, az elemi adatokat félévenként felsőoktatási képzési, illetve foglalkoztatási adatokkal kapcsoljuk össze. A kutatás képet adhat a tanulmányok alatti munkaerő-piaci bekapcsolódás jellegéről, és lehetővé teszi a képzési életutak mintázatainak elemzését. A vizsgálat célja a tanulmányok és a munkaerőpiac interakciójának elemzése is, mint a párhuzamos képzések, a képzésváltások vagy a felsőoktatási lemorzsolódás adminisztratív adatalapú elkülönítésének és azonosításának kidolgozása.

Kiadványunkban továbbra is bemutatjuk kutatásainkat, elemzéseinket és eredményeinket. Mind az eredményeink, mind a kutatási együttműködési lehetőségek iránt érdeklődők jelentkezését szívesen fogadjuk a felsooktatas.elemzes@oh.gov.hu címen.

Veres Edit

A 2017. évi általános felvételi eljárásban jelentkezők intézményválasztásának regionális karaktere

A felsőoktatás fejlesztéséről szóló stratégiai gondolkodás egyik központi eleme a verseny, mely egyrészt nemzetközi realitás, másrészt megfelelő szabályozottság esetén hozzájárulhat a minőségjavuláshoz és a magasabb teljesítményhez. A felsőoktatási intézmények versenypiaci pozíciójával kapcsolatban korábbi kutatások a regionális vonzókörzetek elkülönülésére, valamint a szelektív elvándorlás jelenségére hívták fel a figyelmet. (Kasza, Kovács, 2007, Kasza, 2011, Ceglédi, Nyüsti, 2011, Kosztyán, Telcs, Török, 2015)

A jelentkezők területi szempontú választásának vizsgálatához hasznos eszköz a marketingkutatásokban a piaci szegmentáció kutatására elterjedten alkalmazott korrespondencia-analízis, mely egy kontingencia-tábla adatai alapján a változók közötti asszociációs kapcsolatot vizualizálja. Az ábrán látható elemzésünkben a legnépszerűbb gazdálkodás- és menedzsment szakra első helyen jelentkezők állandó lakóhelyének régióját és az első helyen választott intézményt vethetjük össze. (Az értelmezés szempontjából fontos megjegyezni, hogy a változók különböző értékei közötti kapcsolat

erősségét nem a pontok közötti euklideszi távolság, hanem az origóból a pontokba irányuló vektorok által bezárt szög jelzi.) A látható eredmények különösen a vidéki intézmények elkülönülő vonzókörzeteit, illetve a gazdaságilag elmaradottabb régiókból jelentkezők intézményválasztásának relatív területi koncentráltagságát mutatják.

Az adatok forrása a 2017. évi általános felvételi eljárás adminisztrációját szolgáló www.felvi.hu rendszeréből kinyert személyes adatbázis volt a 2017. március 22-i státus szerint. (A jogorvoslati döntések, korrekciók, valamint a felvételizők által kezdeményezett változtatások miatt a mindenkori aktuális statisztikai adatok az itt közölt eredményektől csekély mértékben eltérhetnek.)

Az eljárásról bővebb információk a www.felvi.hu oldalon található.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Ceglédi T., Nyüsti Sz. (2011) "A jók mennek el?" *Felsőoktatási Műhely*, 5 (4), 95–117.
- Kasza G. (2011) Lakóhely és intézményválasztás. A felsőoktatási jelentkezések területi jellemzői kilenc szak esetében (2006–2011). *Felsőoktatási Műhely*, 5 (3), 41–59.
- Kasza G., Kovács B. (2007) Honnan hová? *Felsőoktatási Műhely*, 1 (1), 81–90.
- Kosztyán Zs. T., Telcs A., Török Á. (2015) Felsőoktatásba jelentkezők preferenciáinak térbeli és időbeli szerkezete, teljesítményfüggése. *Statisztikai Szemle*, 93 (10), 917–942.

Hámori Ádám

Szakterületi illeszkedés és munkával való elégedettség DPR adatok alapján

BEVEZETÉS, ELMÉLETI HÁTÉR

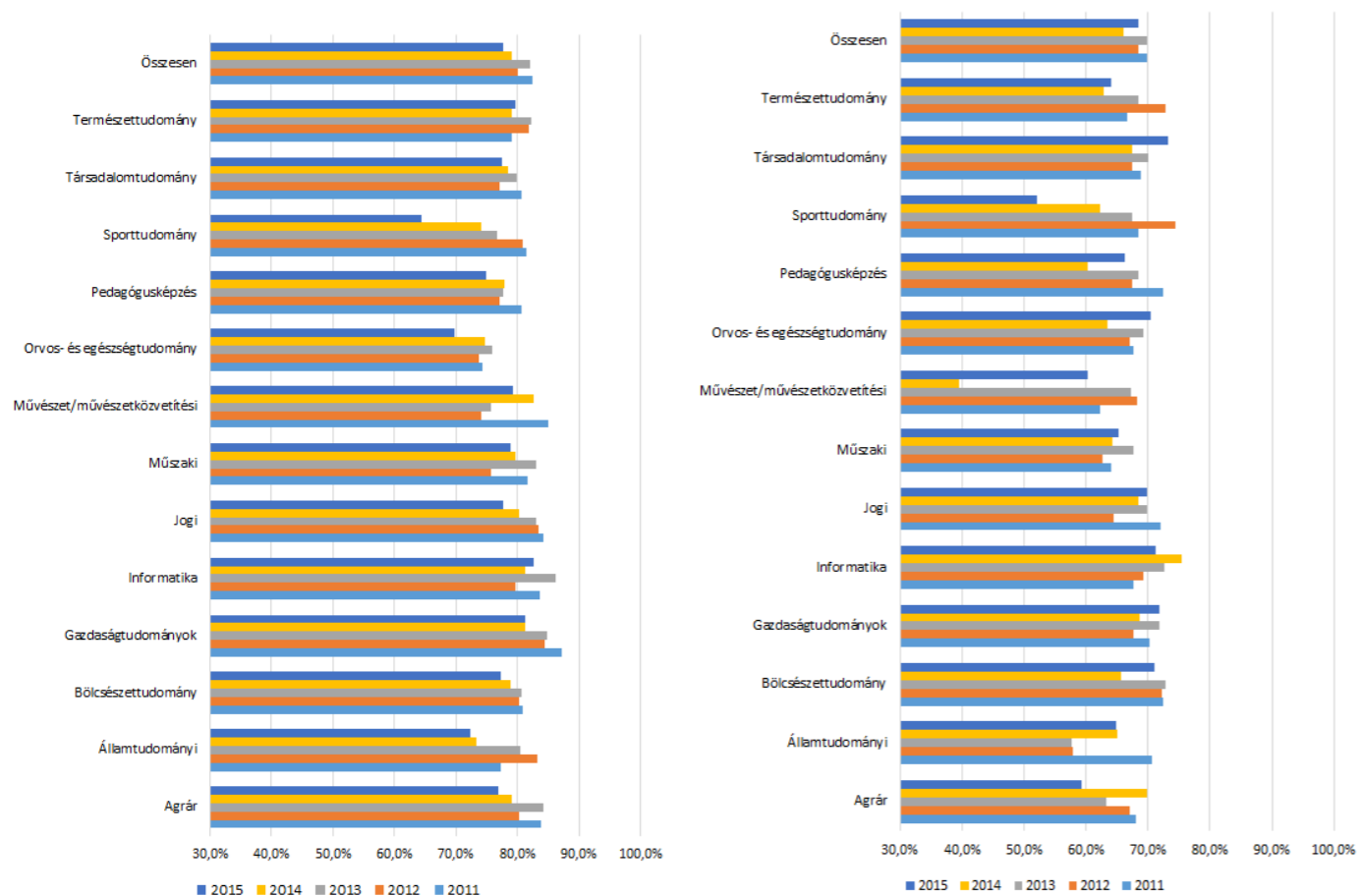
E vizsgálat célja a frissdiplomás munkaerőpiaci sikeresség két lehetséges, szubjektív mutatója, a horizontális illeszkedés, valamint a munkával való elégedettség összefüggéseinek feltárása a 2011–2015 közötti időszakra vonatkozóan. Empirikus vizsgálatok szerint az illeszkedés a jövedelem és a demográfiai változók mellett önálló hatást gyakorol a munkával való elégedettségre. (Kiss, 2013) Az elemzés során a képzési terület hatását is figyelembe veszem, hiszen a munkaerőpiacra kilépő hallgatók által végzett munkák illeszkedésének mértéke eltérő a tanulmányok szakterülete szerint. (Veroszta, 2010) Hipotézisem, hogy a képzési területek eltérést mutatnak a két vizsgált sikerességi dimenzió kapcsolatát tekintve is. Mivel a munkával való elégedettség alapja az illeszkedő munkavégzés mellett számos más tényező lehet, így várhatóan az adatok az illeszkedés nem hierarchikus aspektusát támasztják alá: az alacsonyabb illeszkedési arányú képzési területeken nem feltétlenül alacsonyabb az elégedettség, hiszen például a képzés nehezebb konvertálhatóságát ellensúlyozhatják a szélesebb elhelyezkedési lehetőségek. (Veroszta, 2010, Sebők, 2017)

Az elemzés során mind az Allen és munkatársai (2001, 2007) által kidolgozott, a Diplomás Pályakövető Rendszerben (DPR) felhasznált horizontális illeszkedésmutatót, mind az összesített munkaerő-piaci elégedettségre vonatkozó kérdést dichotóm módon kezeltem.

AZ ADATOK FORRÁSA

Az Oktatási Hivatal a DPR intézményi moduljának keretében évente végez online kérdőíves adatfelvételeket a végzettség munkaeerőpiaci státuszára vonatkozóan. A kutatás alapsokasága évente az alap-, mester-, osztatlan mester-, hagyományos főiskolai, illetve hagyományos egyetemi képzéseken 1, 3, illetve 5 éve abszolutóriumot szerző

Szakterületükön dolgozó frissdiplomások munkájukkal való elégedettségének aránya - képzési területenként, 2011-2015.

jjal. Ugyanakkor az adatok alátámasztják, hogy a munkával való elégedettség vizsgálata számos egyéb tényező figyelembevételét igényli. Erre utal a nem szakterületükön dolgozó bölcsészek magas, illetve a szakterületükön dolgozó orvos- és egészségügyi végzettségűek alacsony elégedettségi szintje. Eredményeink az illeszkedés nem hierarchikus aspektusát és a kérdés részletesebb vizsgálatát indokolják.

SZAKIRODALOM

Allen, J., de Weert, E. (2007) What do educational mismatches tell us about skill mismatches? A cross-country Analysis. *European Journal of Education*, 42 (1), 59–73.

Allen, J., van der Velden, R. (2001) Educational mismatches versus skill mismatches. Effects on wages, job satisfaction and on-the-job search. *Oxford Eco-*

A tanulmányok melletti munkavállalás hatása a továbbtanulási tervekre

BEVEZETÉS

Korábban megállapítottuk, hogy a hallgatói munkavégzés az alkalmi jellegű diákmunka, a tanulmányokhoz illeszkedő, a nem illeszkedő kényszerű, valamint a tapasztalatszerzési célú nagy intenzitású munka csoportjaira bontható, és a hátrányos helyzetű hallgatók körében gyakoribb a kényszerű munkavállalás. (Hátori, Horváth, 2017) A hallgatói munkavégzés felsőoktatási életútra, illetve munkaerő-piaci kilépésre gyakorolt – szelekciós mechanizmusok vagy egyéni stratégiák formájában érvényesülő – hatásai is hasonlóan heterogén képet mutatnak. Ezek empirikus vizsgálatok szerint a munka jellemzőitől, például intenzitásától (a ráfordított időtől) vagy horizontális illeszkedésétől (a képzéshez való kapcsolódásától) függenek. Jellemző, hogy a képzés sikerességét, illetve a munkaerő-piaci bevalást a tanulmányokhoz illeszkedő munka pozitívan, a nem illeszkedő pedig negatívan befolyásolja. (Geel, Backes-Gellner, 2012, Gáti, Róbert, 2013, Yanbarisova, 2014, Di Paolo, Matano, 2016) A mesterképzésen való továbbtanulási tervekre is pozitív hatású a munka szakmai jellege és alacsony intenzitása. (Veroszta, 2014)

A KUTATÁS CÉLJA

Az alábbiakban arra a kérdésre keresünk választ, hogy hogyan hatnak a hallgatói munkavégzés általunk azonosított típusai a felsőoktatási továbbtanulási tervekre.

A KUTATÁS MÓDSZERE, ADATFORRÁSOK

A kutatáshoz az EUROSTUDENT VI nemzetközi kutatás magyarországi adatbázisát használtuk. Az adatbázist, valamint a hallgatói munkavállalás e tanulmányunkban is alkalmazott típusait korábbi cikkünk ismerteti. (Hátori, Horváth, 2017) A 7202 fős mintából a nappali munkarendű alapképzésben részt vevők 3543 fős almintáját vizsgáltuk. Közülük 1248 fő dolgozott, így lehetséges volt munkavégzési típusokba sorolásuk. 2110 fő nem dolgozott, 186 főről nincs adat. A munkavállalás továbbtanulási tervekre gyakorolt hatását logisztikus regressziós modellek segítségével vizsgáltuk,

Esélyhányadosok (ExpB) Magyarító változó: munkavégzés típusa, referencia-kategória: nem dolgozó hallgatók (Sig.: ** p<5%; * p<1%)	Alapképzés után tervezi, hogy (mesterképzésen) továbbtanul (N = 3142, Hosmer&Lemeshow teszt: p=0.02, Nagelkerke R ² =0.13)	Alapképzés után tervezi, hogy egy éven belül (mesterképzésen) továbbtanul (N = 3142, Hosmer&Lemeshow teszt: p=0.03, Nagelkerke R ² =0.17)
Diákmunka	1.020	1.015
Tanulmányokhoz illeszkedő munka	1.323**	1.058
Tanulmányokhoz nem illeszkedő, kényszerű munka	0.971	0.742*
Nagy intenzitású, tapasztalatszerző munka	1.057	0.978

nomics Papers, 53 (3), 434–452.

Kiss P. (2013) Pályakezdők munkával való elégedettségének meghatározói. In: Garai O., Veroszta Zs. szerk.: *Frisssdiplomások 2011*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály. 265–291.

Sebők A. (2017) A végzettség és a foglalkozás kapcsolatának hierarchikus, értékalapú előfeltevéseken nyugvó mérése. In: Órkény A. szerk.: *Kötő-jelek 2016*. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolája. 36–54.

Veroszta Zs. (2010) A munkaerő-piaci sikeresség dimenziói frissdiplomások körében. In: Garai O., Horváth T., Kiss L., Szép L., Veroszta Zs. szerk.: *Diplomás pályakövetés IV. Frisssdiplomások 2010*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 11–36.

Horváth Ágoston

kontrollálva a képzés helyszínét (fővárosi vagy vidéki intézmény), képzési területét, az intézmény típusát és a szociodemográfiai hátteret (nem, életkor, család anyagi helyzete, szülők végzettsége, anyagi nehézségek, diákhitel). A változók adathiányai miatt a modellek 3142 fő adatain alapulnak.

EREDMÉNYEK

A nem dolgozó hallgatók csoportjához viszonyítva statisztikailag alig kimutatható mértékben, de a megélhetési célú kényszerű munkavállalás csökkentheti a végzést követő közvetlen, egy éven belüli továbbtanulási aspirációkat. A nem dolgozókhöz képest a tanulmányokhoz illeszkedő munkavállalás azonban szignifikánsan növeli annak valószínűségét, hogy a hallgató az alapképzés után hosszabb távon tervezze a továbbtanulást. Más munkavállalási típusok ugyanakkor nincsenek érdemi hatással a későbbi tanulmányi tervekre.

KÖVETKEZTETÉSEK

A tanulmányok melletti munkavégzés jellege és a képzéshez illeszkedése függvényében kis mértékben, de befolyásolja a továbbtanulási terveket. Így célszerű intézményi eszközökkel is segíteni, hogy a megélhetési célú munkavállalás kényszere csökkenjen, vagy a munka illeszkedjen a tanulmányokhoz. Ennek megalapozására a képzési, szociális, földrajzi, intézményi különbségek további vizsgálata szükséges.

SZAKIRODALOM

Di Paolo, A., Matano, A. (2016) The Impact of Working while Studying on the Academic and Labour Market Performance of Graduates: the Joint Role of Work Intensity and Job-Field Match. *Working paper* May 2016. Letölthető: www.aiel.it/cms/cms-files/submission/all20160608164320.pdf

[Letöltve: 2017. január 15.]

Gáti A., Róbert P. (2013) Munkavállalás a tanulás mellett: kényszerűség vagy befektetés? In: Garai O., Veroszta Zs. (szerk.) *Frisssdiplomások 2011*, Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály. 93–109.

Geel, R., Backes-Gellner, U. (2012) Earning While Learning: When and How Student Employment is Beneficial. *Labour*, 26 (3), 313–340.

Hátori Á., Horváth Á. (2017) A tanulmányok melletti munkavállalás típusainak szociális meghatározói. *Felsőoktatási Elemzési Jelentések*, 1 (1), 4.

Yanbarisova, D. M. (2014) Combining University Studies and Work: Influence on Academic Achievement. *Working Paper of research project "Russian Longitudinal Panel Study of Educational and Occupational Trajectories" implemented within NRU HSE's Annual Thematic Plan*.

Veroszta Zs. (2014) Kinek meddig tart a felsőoktatás? A tanulmányok alatti munkavállalás továbbtanulási tervekre gyakorolt hatása. In: Kiss L. (szerk.) *A felsőoktatás szociális dimenziója: A Eurostudent V magyarországi eredményei*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 53–66.

Hátori Ádám - Horváth Ágoston

A munkaerőpiaci regiszterek vakfoltjai

A KUTATÁS CÉLJA ÉS HÁTTERE

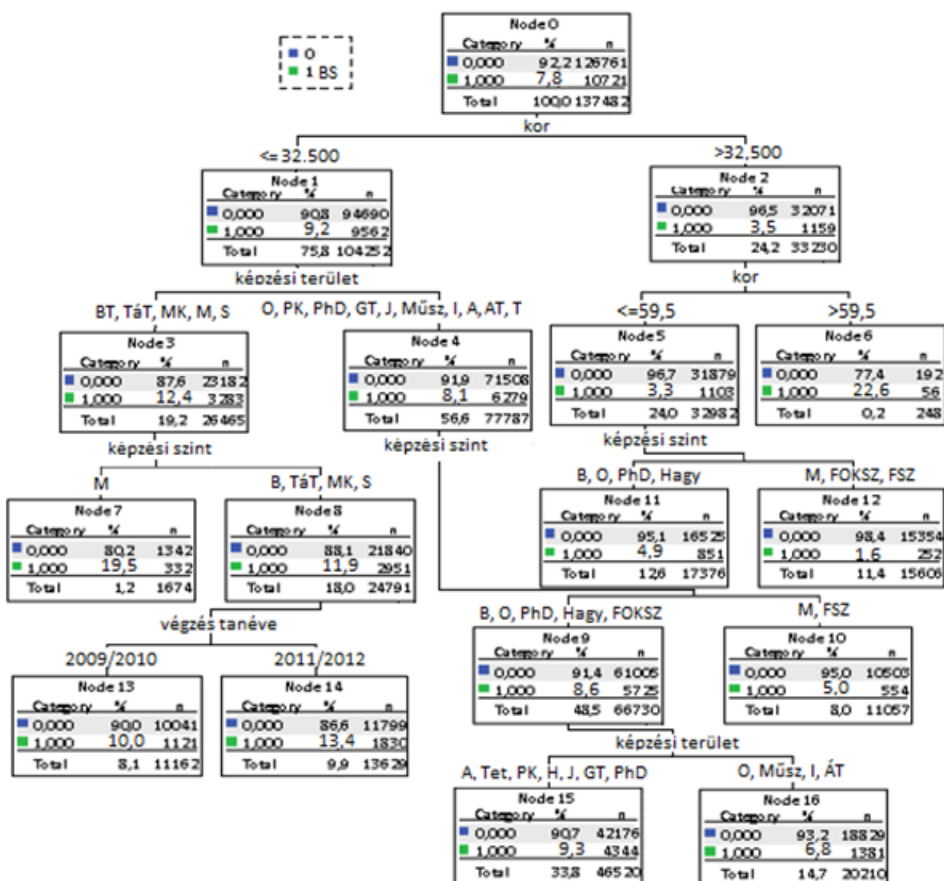
Az alábbi, a DPR – Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése 2014 adatain alapuló elemzés az adminisztratív adatbázisok alapján létrehozott kutatási eredmények értelmezéséhez biztosít tágabb kontextust. A vizsgálattal a munkaerő-piaci regiszterek vakfoltjának számító sokaság képzési és szociodemográfiai karakterisztikájának megismerése a célunk: a munkaerő-piaci adatbázisok felől nézve láthatatlan alposokaság sajátosságait vizsgáljuk. Három különböző tényezőt feltételezünk a jelenség mögött. Az első az ideiglenes, karrieraspirációs, vagy egyéb okok miatti munkanélküliség, melynek interpretációja során a felsőoktatásból való kilépést leginkább az átmenet-elmélet mentén érdemes értelmezni. (Teichler, 1998) A második a nem regisztrált munkavállalás, ez az informális szektor-, vagy árnyékgazdaság-hipotézis. (Schneider, 2015) A harmadik a nemzetközi mobilitási trendekre, a külföldi munkavállalásra vonatkozik. Ezt a nemzetközi munkavállalói mobilitás hipotézisének neveztük el. (Mills, 2004)

A KUTATÁS MÓDSZEREI, ADATFORRÁSOK

A DPR – Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése 2014 adatbázisban a Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) adatai szerint a 2009/2010-es és a 2011/2012-es tanévben sikeres képzéslezárást szerzett magyar állampolgárok szerepelnek. Az adatösszekötés során e végzeteknek a FIR-ben megtalálható képzési és szociodemográfiai adatai kerültek összekapcsolásra a különböző munkaerő-piaci regiszterek tartalmával egyéni szinten, anonim módon. Azok a volt hallgatók, akikről a FIR-en kívül más adatunk nem volt, az egyéb kategóriába kerültek a munkaerő-piaci státusz vizsgálatát célzó referenciaidőpontokra vonatkozóan. Ide tartozhatnak a nem regisztrált munkanélküliek, a be nem jelentve külföldön tartózkodók, a nem bejelentett munkát végzők és a háztartásbeliek is. E csoportok azonosítására tettünk kísérletet egy CART döntési fa létrehozásával. Ennek során a munkaerő-piaci regiszterek vakfoltja függő, míg a szociodemográfiai és képzési változók független változóként kerültek be az elemzésbe. (A továbbiakban az angol blindspot kifejezést BS-ként rövidítve utalok majd a nem ismert státuszú végzetekre.)

EREDMÉNYEK

A GINI-koefficiens alapú kategoriális regressziós fa a BS

valószínűségének tekintetében életkor szerint oszlik meg leginkább. A második legfontosabb (BS szempontjából legmeghatározóbb) változó a végzetek egykori szakjának képzési területe. A BS aránya magasabb a 32 év alatti végzetek esetében. Ezen belül is a bölcsészet-, a társadalom-, a sporttudomány és a művészetközvetítés képzési területeken végzeteknek 11,9% a BS valószínűsége, valamint különösen magas (19,5%) a művészet képzési területen végzeteknél. Az előbbi három képzési terület az abszolutorium tanéve szerint különbözik: a munkaerő-piaci nyilvántartások vakfoltjába kisebb valószínűséggel kerültek azok, akik korábban fejezték be tanulmányaikat.

A 32 évnél fiatalabb végzetek, akik az eddig nem említett képzési területeken végeztek, leginkább képzési szintek szerint különböznek el. A BS aránya alacsonyabb a mester- és a felsőoktatási szakképzés esetében a többi képzési szinthez képest. Ebben a csoportban az orvos- és egészségtudomány, a műszaki, az informatika és az államtudomány képzési területek végzettjei jellemzően alacsonyabb (6,8%) BS aránnyal rendelkeznek, mint a hitéleti, gazdaságtudományi, jogi, pedagógusképzési, agrár, természettudományi, vagy a doktori képzéseken abszolvtak (9,3%).

BS-arány szerint jellemzően alacsony értékek jelennek meg a 32 és 60 év közöttiek esetében, és kiemelkedően magas a regiszterekben nem található aránya az 59 évnél idősebbek körében (22,6%).

KÖVETKEZTETÉSEK

A diplomás pályakövetés kérdőíves moduljának 2013-as adatai alapján a 32 éven aluliak és idősebbek közötti különbség oka feltételezhetően az, hogy az idősebbek között a nemzetközi munkavállalói mobilitás kevésbé jellemző. A magasabb BS mutatóval rendelkező képzési területek (sport-, bölcsészet-, társadalomtudomány és különösen a művészet) magas inaktivitási és alacsony külföldi munkavállalási arányt mutattak, kivéve a bölcsészettudományt, melynek végzettjei nagy arányban fordulnak elő mind az inaktív, mind a külföldi munkavállalók körében. A művészet képzési terület magas BS mutatójának egy lehetséges magyarázata az informális szektorban dolgozók aránya. A kérdőíves kutatás szerint az átlagnál ugyan nagyobb arányban (2,3%) vallották magukat inaktívnak, ugyanakkor az átlagosnál kisebb a külföldön dolgozók aránya (3,5%). Mindez nem ad elég információt a képzési területre jellemző közel 20 százalékos vakfolt háttéréről. Az ellentmondásosnak tűnő eredményeket az árnyékgazdaság hipotézise oldhatja fel.

A régebben végzetek a CART-modell és a kérdőíves vizsgálat eredményei szerint is integráltabban vannak jelen a munkaerő-piacon: nagyobb arányban dolgoznak külföldön és alacsonyabb köztük az inaktív aránya. Ez az eredmény az átmenet elméletére reflektál: egyes életstratégiák szerint a végzetek a jövőbeni sikeresség érdekében vállalhatják a kezdeti nehézségeket.

SZAKIRODALOM

Mills, M. (2004) Demand for flexibility or generation of insecurity? The individualization of risk, irregular work shifts and Canadian youth. *Journal of Youth Studies*, 2004 (2), 115–139.

Schneider, F. (2015) Size and development of the shadow economy of 31 European and 5 other OECD countries from 2003 to 2014: Different developments? *Journal of Self-Governance and Management Economics*, 3 (4), 7–29.

Teichler, U. (1998) The Transition from Higher Education to Employment in Europe. *Higher Education in Europe*, 23 (4), 535 – 558.